

wersie zarys wybrzeży Morza Belingshausena oraz napisy: „H. Arctowski 1871—1958, A.B. Dobrowolski 1872—1954. W stulecie wyprawy do Antarktyki”, ponadto oznaczenia geograficzne: „Antarktyka” i „Morze Belingshausena”.

Zygmunt K. Jagodziński

Polska Wytwórnia

Papierów Wartościowych S.A.

00-222 Warszawa, ul. Sanguski 1

W 100 LECIE WYPRAWY DO ANTARKTYKI 1998 (medal i jego historia)

Nieuchronnie zbliżający się koniec XX wieku, a w szczególności ostatnie jego lata, przyniosły ze sobą wiele znaczących dla różnych dziedzin naszego życia jubileuszy i rocznic.

Jedną z nich była zapewne ważna dla nauki polskiej, a obchodzona w minionym roku 1998, z okazji 100-lecia wyprawy „Belgiki” (1897—1899) do Antarktyki.

Z inicjatywy Komitetu Badań Polarnych przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk zrodził się pomysł wybitnego medalu, upamiętniającego owe doniosłe wydarzenia. Ważnym było, aby przy tej okazji uhonorować również dwóch wybitnych polskich uczonych: Henryka Arctowskiego i Antoniego Bolesława Dobrowolskiego, uczestników tejże wyprawy, pierwszych w historii eksploracji Antarktyki naukowców, którzy zimując tam w bardzo trudnych przecież warunkach prowadzili badania i obserwacje.

Od zamysłu do realizacji wspomnianego medalu czasu było niewiele. Dzięki jednak przyjaznemu tej sprawie zbiegowi okoliczności udało się tę kwestię doprowadzić szczęśliwie do końca. Niemalą zasługę w tej mierze miał dr S. Maciej Zalewski oddelegowany przez Komitet Badań Polarnych do pilotowania tego zadania. Wielogodzinne wzajemne rozmowy pozwoliły przybliżyć klimat owych wydarzeń, które nie znalazły do dzisiaj — jak się zdaje — godnego miejsca w polskiej literaturze. Brak stosownej ikonografii także nie ułatwiał zadania. Jednakże wspólne myślenie oraz dostarczone przez Pana S.M. Zalewskiego dwie książki: *Dziennik wyprawy na*

*Antarktydę*¹ i *Piętnaście miesięcy na Oceanie Spokojnym*², umożliwiły skryształizować ogólne, acz bliskie ostatecznej formie wyobrażenie o medalu. Zadanie było niełatwe z wielu powodów. Jaki kształt przyjąć, co ma zawierać wizerunek awersu i rewersu, wreszcie w jakiej technologii ma być wykonany przyszły medal — bity czy odlewany?

Ostatecznie dość szybko przyjęto docelową koncepcję, przy czym piszący te słowa zaproponował, aby medal wykonać w guście zbliżonym do Art Deco i wybić go w Mennicy Państwowej w Warszawie. Warto może tutaj dodać, iż medal odlewany podniósłby znacznie koszty, równocześnie zaś drobny relief rewersu wyraźnie sugerował odejście od tej technologii, choćby z racji zagubienia po drodze jego wyrazistości.

Obie strony medalu, pierwotnie powiększone (w skali 3 : 1) powstały na dwóch prostokątnych modelach gipsowych o wymiarach 225 mm × 150 mm. Dla awersu przyjęto wizerunek zakutego w lodach okrętu „Belgica” i pingwina Adeli, posadowionego na pierwszym planie po lewej stronie oraz tekst, który dopełnił całość: EKSPEDYCJA „BELGICA” DO ANTARKTYKI.

Stronę rewersu wypełnia widok fragmentu Antarktydy i Morza Bellingshausena, w którego tle u dołu, po prawej stronie widnieje napis: W 100-LECIE WYPRAWY DO ANTARTYKI 1998. U góry na tle zarysu Antarktydy nazwiska: H. ARCTOWSKI (1871—1958) i A.B. DOBROWOLSKI (1872—1952). Na to wszystko nałożono siatkę geograficzną.

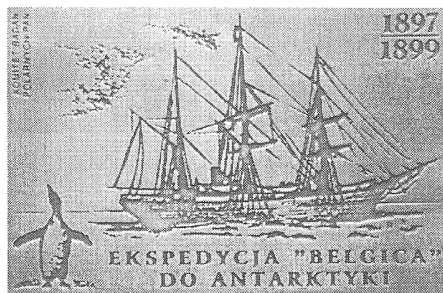
Po przygotowaniu obu modeli gipsowych przekazano je Mennicy Państwowej, gdzie po dokonaniu ich redukcji — na specjalnym urządzeniu — do założonych wymiarów i wykonaniu matrycy i kontr-matrycy dokonano odbicia pierwszych medali.

Przypomnijmy także, że XXV Międzynarodowe Sympozjum Polarne, które odbyło się w Warszawie, w dniach 25—26 września 1998 r., gościło w murach Pałacu Staszica wielu ważnych przedstawicieli nauki polskiej i światowej. Z tej okazji wszystkim uczestnikom tego doniosłego sympozjum wręczone zostały nieco wcześniej przygotowane — w stosownych etui — medale. Godnym jest również podkreślenia faktu, iż pierwszym, który otrzymał medal był baron Adrian de Gerlache junior.

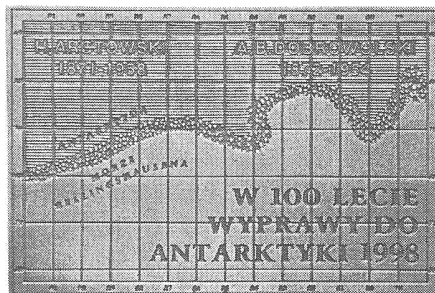
¹ Dobrowolski A.B., *Dziennik wyprawy na Antarktydę*. Wrocław—Warszawa—Kraków, 1962.

² De Gerlache A., *Piętnaście miesięcy na Oceanie Spokojnym*. Warszawa 1903.

MEDAL PAMIĄTKOWY

Projektował: Zygmunt K. Jagodziński
 Awers wykonał: Zygmunt K. Jagodziński
 A.: Okręt „Belgica”, pingwin Adeli,
 u góry, po lewej:
 KOMITET BADAŃ POLARNYCH PAN.
 Po prawej u góry 1897 1899
 u dołu napis: EKSPEDYCJA „BELGICA”
 DO ANTARKTYKI
 Zdjęcia medali wykonał: Artur Tkaczyk

Rwers wykonał: Piotr Karczmarczyk
 R.: u góry, na tle fragmentu Antarktyki
 nazwiska: H. ARCTOWSKI 1871—1958
 i A.B. DOBROWOLSKI 1872—1954.
 Od połowy widoczny zarys linii brzegowej
 Morza Bellingshausena,
 u dołu, po prawej napis: W 100 LECIE
 WYPRAWY DO ANTARKTYKI 1998
 Całość na tle siatki geograficznej.

Medal o wymiarach 75 mm×50 mm. Tombak patynowany — 250 sztuk.
 Wybito w Mennicy Państwowej S.A. w Warszawie. Emitent — Komitet Badań
 Polarnych PAN — 1998.